

OVERLEVEN

OP

TECHNIEK

Een bijna fatale zwangerschap vormde begin jaren zestig de aanleiding. Gekoppeld aan de beademing, begon Lynn Hershman Leeson na te denken over de invloed van technologie op de mens. Ze was vervolgens een van de eerste kunstenaars die de mens afbeeldde als mutant en cyborg. Haar werk staat momenteel weer volop in de belangstelling, gezien haar deelname aan tentoonstellingen in Riga, Berlijn en Bazel deze zomer.

Door Timea Andrea Lelik

Lynn Hershman Leeson

'I try to live in the present, because most people live in the past. If you live in the present, most people think you live in the future, because they do not know what happens in their own time.'

- Lynn Hershman Leeson

Al ruim een halve eeuw maakt Lynn Hershman Leeson baanbrekende kunst die ingaat op de relatie tussen mens, identiteit, gender, technologie en wetenschap. In de late jaren vijftig ging ze beelden maken van mensen met schijnbaar meerdere geslachten en identiteiten. Ze begon vervolgens een onderzoek naar wat zich onder de huid van die figuren bevindt, wat leidde tot tekeningen van de binnenkant van het menselijk lichaam, waarbij de afgebeelde organen werden ondersteund door mechanische onderdelen. Deze werken werden gevolgd door haar eerste 'mediakunstsculpturen', zogeheten 'ademhalingsmachines'. Afgietsels in was van het gezicht van de kunstenaar werden vergezeld van geluidsopnames van de ademhaling van de kunstenaar. Decennia eerder dan Donna Haraway in haar *A Cyborg Manifest* (1984) laten deze werken zien hoe fysiek en psychologisch te overleven met behulp van een cyborgachtige, hybride creatie tussen een machine en een levend organisme. Voor de kunstenaar, overigens ook voor Haraway, boden deze ideeën een uitweg uit vastgeroeste opvattingen over de menselijke identiteit en gaven ze een indruk van mogelijke hulpmiddelen bij toekomstige overlevingsuitdagingen.

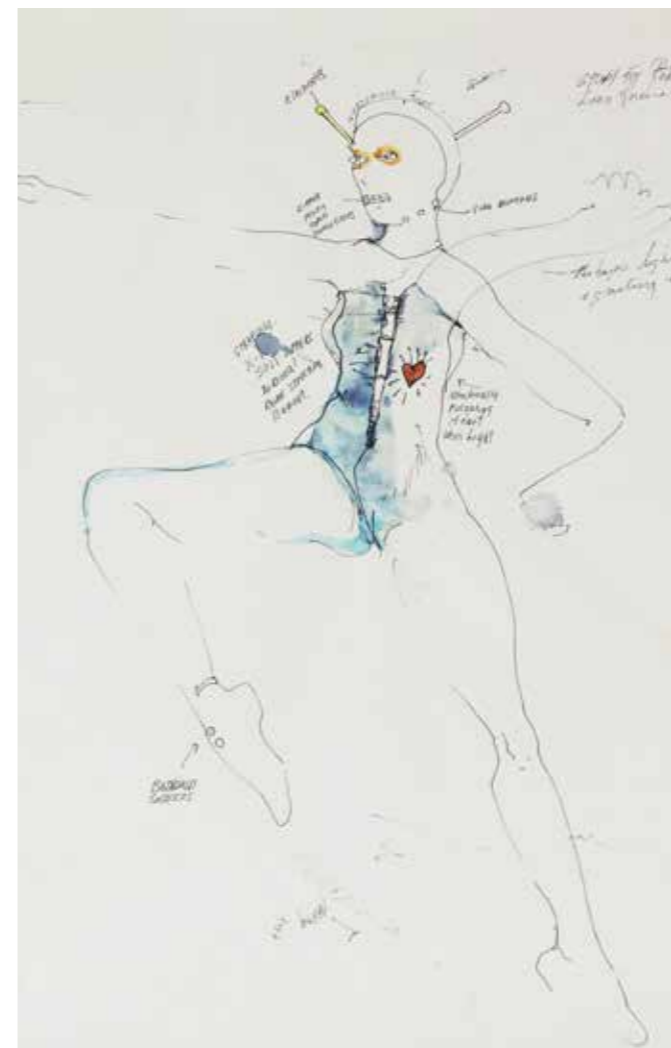
In een extreem langdurige performance leidde Hershman Leeson het leven van het fictieve personage Roberta Breitmore. Hershman Leeson leefde meer dan acht jaar in Breitmore's parallelle wereld. Aangezien Breitmore een eigen leven had, was haar bestaan meer dan een maskerade. Alle elementen van de performance waren open van opzet. Roberta's eerste geregistreerde ervaring was haar aankomst met de bus in San Francisco, waar ze incheckte bij het Dante Hotel. *The Dante Hotel* (1972-1973) markeerde niet alleen het begin van Roberta's officiële bestaan, maar was

Lynn Herschan Leeson, *CyberRoberta*, 2016, pop met webcam-ogen

ook een vroeg voorbeeld van een site-specifiek kunstwerk. Aan de toeschouwers werd gevraagd om in te checken in de hotelkamers om het leven te observeren van de personages die er woonden. Het werk stelde ideeën over privé versus publiek ter discussie, en toonde zich kritisch over het toezicht op individuele levens.

The Infinity Engine (2014) is een voortzetting van Hershman Leeson's vroege verkenning van de geconstrueerde aard van identiteit, waarin de grenzen tussen het natuurlijke en kunstmatige nog verder worden vervaagd. In de precies nagebouwde replica van een geneticalaboratorium, dat was ingericht in samenwerking met wetenschappers, wilde Hershman Leeson de mogelijkheden tonen om intelligentie en reproductie kunstmatig te programmeren. In de installatie worden nieuwe manieren van werken met DNA onderzocht, zowel binnen als buiten de kunst. In één van haar recentste projecten, *The Novalis Hotel*, dat deze zomer te zien is in Berlijn, zal de kunstenaar het concept van *The Dante Hotel*

Lynn Hershman Leeson, *Study for Rehearsals*, 1977, inkt, waterverf op papier

omgekeerd toepassen in een installatie waarin de toeschouwers het onderwerp zullen zijn dat geanalyseerd en geobserveerd wordt. Het werk stelt vragen over de technologische toekomst door de DNA-sporen die worden achtergelaten door toeschouwers verder te onderzoeken.

Timea Andrea Lelik Wanneer maakte je voor het eerst kennis met technologie?

Lynn Hershman Leeson 'De eerste artistieke ontmoeting met technologie vond plaats toen ik ongeveer zestien jaar oud was en ik enkele tekeningen van vrouwen had gemaakt. Ik wilde een ervan kopiëren met behulp van een Xerox-machine. In die tijd moest je het papier los invoeren en de kopie zou uit een rol komen. In dit specifieke geval zat het papier klem, het werd gescheurd en geplet waarbij de inkt zich over het hele beeld verspreidde.'

En toen?

'Ik heb het papier uit het apparaat getrokken en realiseerde me al snel dat dit "ongelukje" de tekening enorm had verbeterd. De vorm kwam op de één of andere manier veel beter over en ook was het papier heel mooi afgescheurd, waarmee er aan de tekening een dimensie was toegevoegd die ik nooit van te voren had kunnen bedenken.'

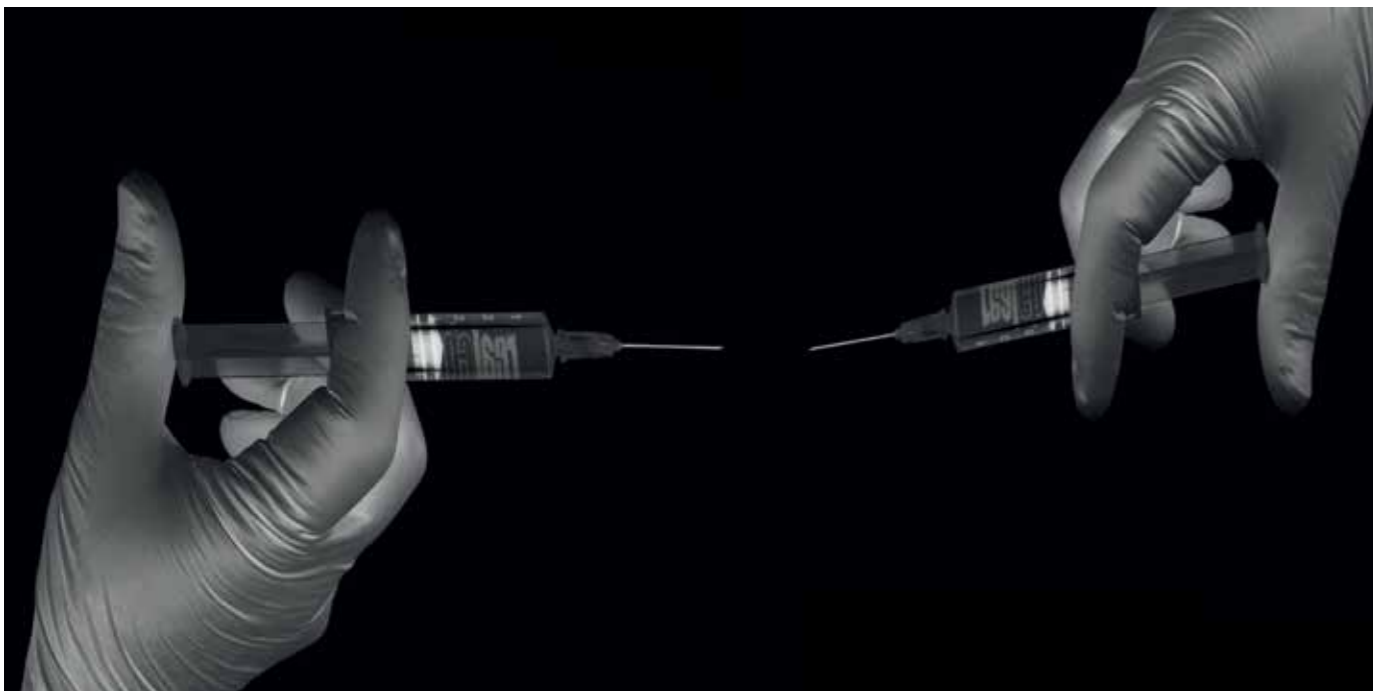
Ik besepte direct dat deze samensmelting van de machine en het oorspronkelijke idee echt symbiotisch was. Ik heb vervolgens geprobeerd dit opnieuw te doen, maar het is me niet meer gelukt het te herhalen.'

In het begin van de jaren zestig maakte je al tekeningen die machine-achtige componenten binnenin de lichamen van mensen laten zien. Hoe kwam je daarop?

'Rond 1965 werd ik zwanger en kreeg ik tot mijn schrik de diagnose hartfalen. Ik ging maandenlang het ziekenhuis in en uit, kreeg MRI- en röntgenscans en werd op een ecg-apparaat aangesloten. Mijn hele leven leek even volkomen van de machine afhankelijk. Zwanger zijn, zien dat er iets in mij leefde, de mechanica van het leven en met daarbij dat hele proces van de wisselwerking tussen het bekijken van de binnenkant van mijn lichaam en het op afstand diagnosticeren van wat er verkeerd was, maakte me bewust hoezeer van hoezeer het leven afhangt van een soort robotachtige en mechanistische dynamiek. Bovendien ging ik door de zwangerschap ook nadenken over voortplantingstechnieken en reproductie.'

In een beroemd artikel over cyborgs van Nathan Kline en Manfred Clynes dat is gepubliceerd in 1960, werd gesproken over hoe het leven in de ruimte zou zijn en hoe mensen zich konden aanpassen aan dat buitenaardse bestaan. Ze voerden tests uit op dieren om hun lichamen te verbeteren met elementen die ze zouden helpen zich aan te passen. In je werk verbeter je het menselijk lichaam ook, je maakt het klaar van de toekomst, met behulp van techniek. Was je door hen beïnvloed?

'Nee, ik heb hun werk pas later gelezen. Ik geloofde in die ontwikkeling vanwege mijn zwangerschap. Ik keek toen al naar mutaties en hybride vormen van technologie, machines en mensen. Ik heb ook tekeningen van dieren gemaakt, maar richtte me vooral op vrouwen. Kort na de zwangerschap zat ik ook noodgedwongen een lange

Lynn Hershman Leeson, *The Infinity Engine* series, 2012-2018

Lynn Hershman Leeson, *Before and after Roberta's Construction Chart*, 1978, fotografie, c-print, courtesy Galerie Waldburger Wouters, Brussels

Lynn Hershman Leeson, *Signing In To The Dante Hotel*, 1972-73, site specific werk

Lynn Hershman Leeson, *The Dante Hotel*, 1972-73, site specific werk

Lynn Hershman Leeson, *Teknolust*, still uit 35mm film, 2002

Lynn Hershman Leeson, *Teknolust*, still uit 35mm film, 2002

periode in een zuurstoftent. Je hebt er geen enkel contact met externe stimuli, kunt er niets bekijken of lezen. De enige vorm van communicatie is je hartslag en je ademhaling. Ademhaling en geluid werden een zeer belangrijke kracht en inspiratie voor mij. Wanneer je op die manier geïsoleerd bent, krijgt geluid een toegevoegde waarde. Ik herinner me dat ik buiten liep tijdens mijn herstel en ik ineens de intensiteit van het geluid van de bladeren waar ik op stapte opmerkte. Dat zijn dingen die je normaal niet hoort, die je als vanzelfsprekend beschouwt. Mede daarom is geluid een heel belangrijk element in mijn werk geworden. Het leidde onder meer tot de eerste ademhalingssculpturen.'

Had je toen al van de term cyborg gehoord, die later beroemd werd door Haraway?

'Nee, ik noemde de eerste werken waarin ik techniek en lichaam mengde *Dress Rays*, aangezien ze het onzichtbare zichtbaar maken door binnenin te kijken. Ze waren gebaseerd op het idee van de röntgenfoto, het naar binnen kijken, onder de huid. De werken waren ook robotachtig, in de zin dat ze apparatuur gebruikten om het lichaam geschikt te maken voor veranderingen naar een andere staat van zijn.'

Bedoel je dat ook seksueel, zoals in de serie *Mutant*? Hun seksualiteit is nadrukkelijk afgedekt. Vertegenwoordigen ze vrouwen?

'De sekse doet er niet toe. Het is pervers te zien hoe mensen kunnen muteren, niet alleen door middel van technologie, maar ook onderling en met andere soorten. Ik zou een cyborg daarom liever willen zien als genderneutraal, als iets dat de reproductie beschrijft van een volledig nieuw wezen wiens schepping genetische transplantaties, DNA-manipulaties en transgene implantaten omvat om te kunnen overleven.'

Kun je iets vertellen over het genetische onderzoek voor *The Infinity Engine*, waar je al meer dan tien jaar aan werkt en dat te zien zal zijn op de komende Biënnale van Riga?

'Ik besepte dat het programmeren van het genoom één van de belangrijkste ontdekkingen was die de mensheid heeft gedaan en dat het

de belangen van elk levend wezen verandert. Ik heb daarom een laboratorium met acht kamers gebouwd dat elementen bevat van alle belangrijke ontdekkingen in dit veld; van bio-afdrukken tot genetisch gemodificeerde organismen (ggo's), ethiek, video's met pioniers. Het is gebouwd voor de creatie van het Lynn Hershman-antilichaam met behulp van Novartis en de conversie van het DNA zelf. In Berlijn komt dat DNA-onderzoek overigens ook terug in het werk *The Novalis Hotel*, dat een vervolg is op *The Dante Hotel*. Ik ga de sporen die bezoekers achterlaten analyseren en verwerken in een DNA-profiel dat gevisualiseerd wordt in een behang. Ik wil er de demografie van onzichtbare paden mee creëren. Het is mijn bedoeling ook de ervaring van iemand, het archief van zijn leven en andere gegevens te verzamelen, en die te reduceren zodat er een DNA-vingerafdruk van herinneringen en andere informatie ontstaat. Ook dat is onderdeel van het lab. Ik zie dat sudderen van de gegevens als de poëtische reductie van het hele proces.'

TIMEA ANDREA LELIK

is kunsthistoricus, schrijver en curator

Uit het Engels vertaald door
Loes van Beuningen

LYNN HERSHMAN-LEESON:
ANTI-BODIES

House of Electronic Arts, Bazel
03.05.2018 t/m 05.08.2018

LYNN HERSHMAN LEESON

Galerie Waldburger Wouters, Brussel
18.04.2018 t/m 23.06.2018

LYNN HERSHMAN LEESON:
FIRST PERSON PLURAL

KW Institute for Contemporary Art, Berlijn
19.05.2018 t/m 15.07.2018

LYNN HERSHMAN LEESON:
THE NOVALIS HOTEL

KW Institute for Contemporary Art, Berlijn
19.05.2018 t/m 17.07.2018

EVERYTHING WAS FOREVER,
UNTIL IT WAS NO MORE

Eerste Biënnale van Riga
02.06.2018 t/m 28.20.2018

Alle foto's courtesy de kunstenaar, tenzij anders vermeld